

Korupcia okolo nás

Užitočné informácie pre občanov

ÚV SR už niekoľko rokov v spoločnom projekte s Prešovskou rozvojovou agentúrou PRERAG spája hovorené slovo s výstavou protikorupčných karikatúr umelcov z celého sveta. V tejto brožúre prinášame nielen základné informácie o tom čo robiť, ak sa stretnete s korupciou, ale aj ukážky karikatúr svetových umelcov. Ak niekedy uvidíte plagáty, ktoré Vás pozývajú na prehliadku medzinárodnej súťaže kresleného humoru Kýchanie mozgu – Brain Sneezing, vedzte, že si môžete prezrieť oveľa viac skvelých karikatúr, ktoré Vás prinúti nielen zastaviť sa, ale aj zamyslieť sa.

Korupcia má nespochybniteľne **škodlivý až ničivý účinok** na kvalitu života, životných podmienok, blahobyt a zdravotný stav obyvateľov štátu. Zhoršuje kvalitu poskytovania verejných služieb, sťažuje podnikanie, narúša demokraciu, právny štát, dôveryhodnosť štátu, jeho inštitúcií, orgánov a ich predstaviteľov, oslabuje hospodárstvo, bezpečnosť štátu i bezpečnosť jeho obyvateľov. Stručne povedané, **korupcia poškodzuje verejný záujem, inak povedané, záujem nás všetkých.**

Formy a spôsoby korupcie sa neustále vyvíjajú spolu s vývojom ekonomického a sociálneho prostredia, a preto sa súbežne s tým vyvíja aj zápas s korupciou a spôsoby na jej predchádzanie. Predpokladom úspešnosti vynaloženého úsilia je pochopenie korupcie. Táto brožúra poskytuje základné informácie o formách korupčného konania, ako majú občania postupovať v prípade, keď sú vystavení korupčnému správaniu, kde môžu oznámiť podozrenie z korupčného správania a iné praktické rady.

Radosław RUCINSKI, Poland

Pojem korupcia

Vo všeobecnosti možno pojem korupcia definovať ako konflikt medzi verejným a súkromným záujmom, ktorý sa prejavuje **zneužitím postavenia alebo funkcie v politike, verejnej správe alebo hospodárstve na osobný prospech**. Typickým znakom korupcie je konanie v tajnosti a v rozpore s dobrými mravmi, medzi dvomi alebo viacerými stranami, často spojené s nátlakom na jednu stranu.

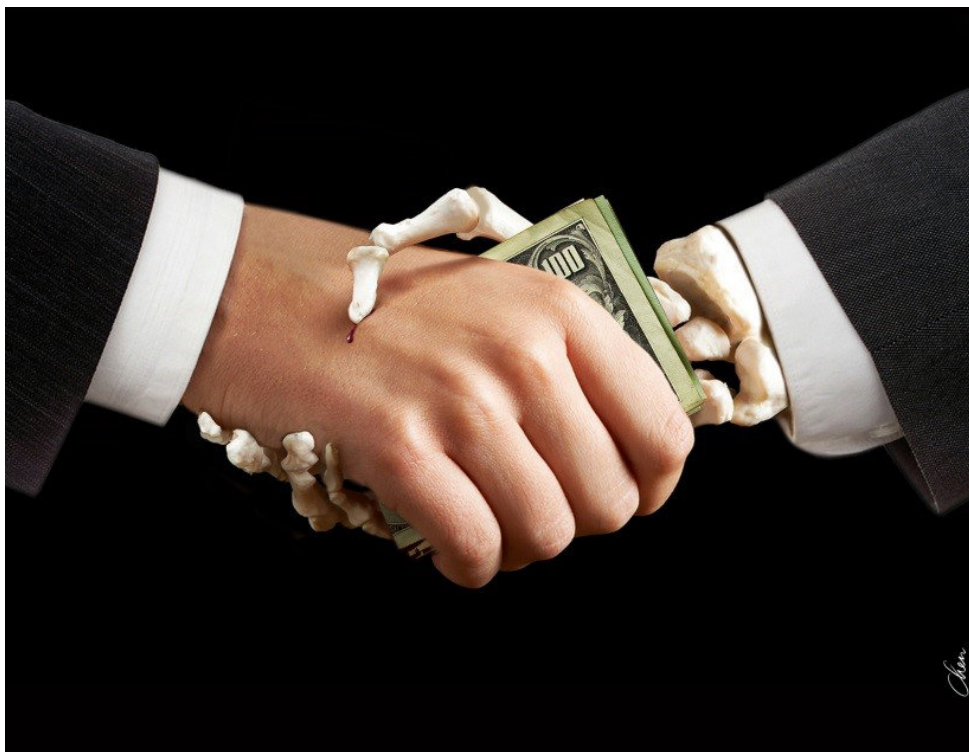
Môže ísť aj o akékoľvek iné konanie osôb, ktorým sú zverené právomoci vo verejnom alebo súkromnom sektore, ktoré odporuje povinnostiam vyplývajúcim z ich postavenia a smeruje k získaniu neoprávnených výhod.

Slovenské trestné právo pojem korupcia spája s trestnými činmi prijímania úplatku, podplácania, nepriamej korupcie, volebnej korupcie a športovej korupcie. Vo svete sa pod týmto pojmom často vnímajú aj iné formy, napríklad zneužitie právomoci verejného činiteľa ale i lobing (vplyvy súkromného sektora na verejné inštitúcie), nepotizmus (rodinkárstvo) a klientelizmus (distribúcia statkov a služieb na základe osobných, priateľských, resp. iných spriazneností).

Ide o také správanie sa, výsledkom ktorého je na jednej strane „spokojnosť“ s poskytnutím nejakej neoprávnenej výhody, a na strane druhej poškodzovanie verejných záujmov a verejnosti, teda „nespokojnosť“ ostatných. Niekde uprostred stojí obálka s peniazmi, dovolenka, auto či iná neoprávnená výhoda. Správanie sa jednej strany (tej, ktorá úplatok poskytuje), ako aj druhej strany (tej, ktorá úplatok prijíma), je v rozpore so zákonmi a je trestnoprávne postihnuteľné.

Skutkové podstaty trestných činov, ktoré chránia čistotu verejného života a objektivitu vybavovania vecí všeobecného záujmu, upravuje v slovenskom právnom poriadku tretí diel ôsmej hlavy osobitnej časti Trestného zákona, ktorý je označený ako Korupcia. Medzi trestné činy

korupcie patria prijímanie úplatku, podplácanie, nepriama korupcia, volebná korupcia a športová korupcia.

Fang CHEN, Virgin Islands (U.S.)

Prijímanie úplatku (§ 328 až § 330 Trestného zákona) znamená žiadať, dať si sľúbiť, či prijať určité plnenie majetkovej alebo nemajetkovej povahy, na ktoré by inak podplácaná osoba nemala nárok za to, aby podplácajúcej osobe poskytla určité výhody, spočívajúce v porušení svojich povinností vyplývajúcich zo zamestnania, povolania, funkcie alebo postavenia alebo v súvislosti s obstarávaním všeobecného záujmu. Ide o tzv. pasívnu korupciu, osoba sa necháva podplácať.

Príklad

- Starosta, ako správny orgán v stavebnom konaní rozhodne o stavebnom povolení v rozpore so stavebným zákonom a za toto prijme právo bezplatne užívať prímorskú vilku na dva týždne. (Súd mu môže uložiť trest odňatia slobody v trvaní dva až päť rokov.)
- Lekár - prednosta rozhodne o hospitalizovaní pacienta na oddelenie, ktoré riadi a rozhodne o tom, že ho bude sám operovať a za toto prijme úplatok vo výške 300 eur (Súd mu môže uložiť trest odňatia slobody v trvaní tri až osem rokov.)
- Policajt si vypýta 50 eur za to, že nebude riešiť prekročenie rýchlosti v obci o 20 km/h. (Súd mu môže uložiť trest odňatia slobody v trvaní päť až dvanásť rokov.)

Obstarávaním vecí všeobecného záujmu sa rozumie nielen rozhodovanie orgánov verejnej moci, ale aj uspokojovanie rôznych záujmov občanov, napríklad aj určitej sociálnej skupiny. Nepatrí sem činnosť občanov, ktorá je výlučne prejavom ich osobných práv. Trestné činy spáchané v súvislosti s obstarávaním vecí všeobecného záujmu (§ 329 Trestného zákona) sa z hľadiska svojej závažnosti radia medzi tie najzávažnejšie a pri prijatí úplatku 133 tisíc eur je trestná sadzba stanovená v rozsahu desať až pätnásť rokov odňatia slobody a súd povinne ukladá aj trest prepadnutia majetku.

Podplácanie (§ 332 až § 334 Trestného zákona) znamená sľúbiť, ponúknuť alebo poskytnúť určité plnenie majetkovej alebo nemajetkovej povahy zo strany podplácajúcej osoby, na ktoré by inak podplácaná osoba nemala nárok za to, aby podplácajúcej osobe poskytla určité výhody, spočívajúce v porušení svojich povinností vyplývajúcich zo zamestnania, povolania, funkcie alebo postavenia alebo tak koná v súvislosti s obstarávaním vecí všeobecného záujmu. Ide o tzv. aktívnu korupciu, osoba podpláca.

Príklad

- Štatutár stavebnej firmy sľúbi predsedovi výberovej komisie, že ak bude mestský projekt rekonštrukcie parku pridelený jeho firme, táto následne predsedovi výberovej komisie za tretinovú cenu zrekonštruuje dom. (Súd mu môže uložiť trest odňatia slobody v trvaní šesť mesiacov až tri roky.)

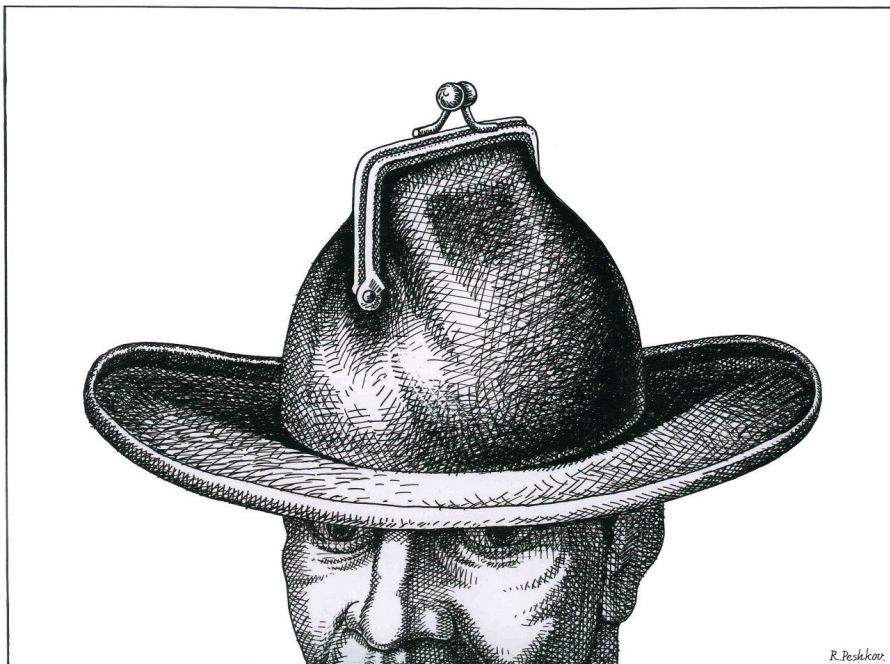
Marcin BONDAROWICZ, Poland

Nepriama korupcia (§ 336 Trestného zákona) je založená na prijímaní úplatku osobou, ktorá má ďalej svojim vplyvom pôsobiť na iného, aby ten poskytol podplácajúcej osobe určité výhody spočívajúce v porušení svojich povinností vyplývajúcich zo zamestnania, povolania, funkcie alebo postavenia alebo na podplácaní takejto, na iného pôsobiacej osoby.

Nepriama korupcia sa môže viazať aj na obstaranie vecí všeobecného záujmu.

Príklad

- Advokát požiada o 1000 eur za to, že sa prihovorí u sudcu - kamaráta, aby dal obžalovanému nižší trest. (Za takýto príhovor súd môže advokátovi uložiť trest odňatia slobody až na tri roky.)
- Rodičia dieťaťa, ktoré súrne potrebuje operáciu, ponúkne peniaze známemu, aby ten presvedčil primára chirurgie, aby ich dieťa operoval prednostne. (Súd mu môže uložiť trest odňatia slobody až na dva roky.)

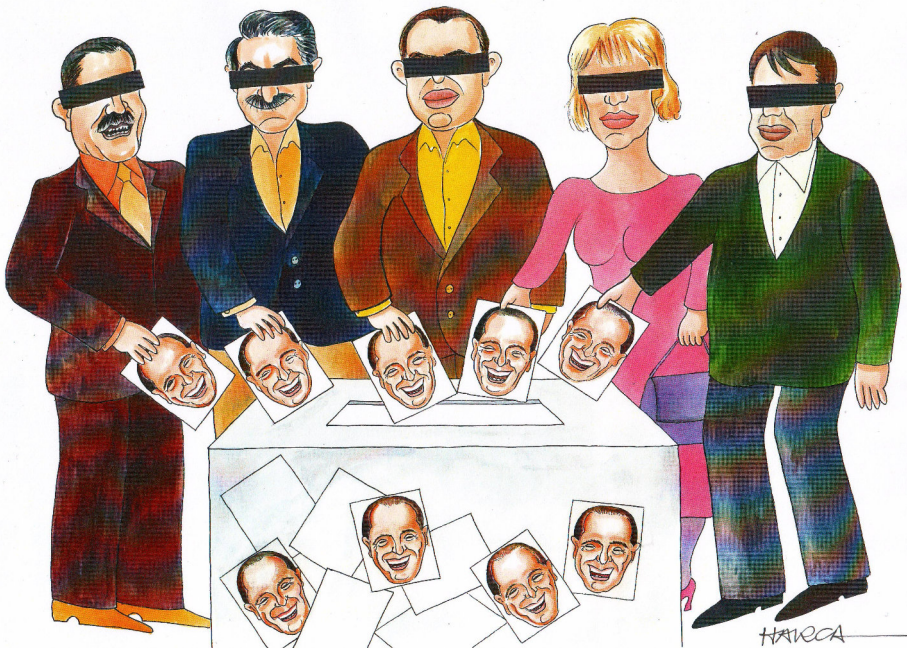

Roman PESHKOV, Russian Federation

Volebná korupcia (§ 336a Trestného zákona) je založená na ponúknutí alebo sľúbení úplatku tomu, kto má právo voliť, zúčastniť sa na referende alebo na ľudovom hlasovaní o odvolaní prezidenta Slovenskej republiky, ako aj na žiadaní, prijatí alebo prísľubu úplatku osobou, ktorá má právo voliť, zúčastniť sa na referende alebo na ľudovom hlasovaní o odvolaní prezidenta Slovenskej republiky, aby volil alebo hlasoval určitým spôsobom, nevolil alebo nehlasoval určitým spôsobom.

Príklad

- Zástupcovia politickej strany si kupujú voličské hlasy - darček alebo službu podmieňujú volením ich kandidáta. (Súd im môže uložiť trest odňatia slobody v trvaní až na dva roky.)
- "Vybavovač" si žiada finančnú hotovosť od členky politickej strany za zabezpečenie volebných hlasov. Za jeden hlas požaduje 4 eurá. (Súd mu môže uložiť trest odňatia slobody v trvaní až na jeden rok.)

Juli SANCHIS AGUADO, Spain

Za trestný čin volebnej korupcie sa nepovažuje, keď niekto formou akejkoľvek odmeny vyzýva inú osobu alebo osoby k voľbám bez toho, aby bližšie špecifikoval, akým spôsobom a koho majú voliť. Existuje tenká hranica medzi tým, čo je a čo už nie je úplatkom pri volebnej korupcii. Ponuka spomienkových predmetov (napr. perá, reflexné pásky s logom politickej strany) v rámci volebnej kampane nie je v rozpore so zákonom, avšak konanie, ktoré bezprostredne a priamo ovplyvňuje slobodné rozhodnutie voliča, je v priamom rozpore s princípom tajného hlasovania, už trestné je.

Športová korupcia (§ 336b Trestného zákona) je založená na manipulácii priebehu a výsledkov súťaží a to tak zo strany podplácajúceho, ktorý je iniciátorom tejto nekalej činnosti, ako aj podplácaného, ktorý v praxi manipuláciu súťaže (zápasu) vykoná na športovisku. Prísnejšie sa posudzuje korupčné správanie osôb činných v športovom hnutí (napr. rozhodca, funkcionár) a opakovanie takejto trestnej činnosti.

Za trestné činy korupcie môžu byť trestne zodpovedné aj právnické osoby. Ak sa vedenie firmy alebo jej zamestnanci dopustia trestných činov prijímania úplatku, podplácania alebo nepriamej korupcie hrozí im za to napr. trest: zrušenie právnickej osoby, prepadnutie majetku, peňažný trest, zákaz činnosti, zákaz prijímať dotácie alebo subvencie, zákaz prijímať pomoc a podporu poskytovanú z fondov Európskej únie alebo zákaz účasti vo verejnom obstarávaní.

Viete kto je whistleblower a ako je chránený?

Whistlebower je oznamovateľ protispoločenskej činnosti, ktorý v dobrej viere (odôvodnene sa domnieva, že uvádzané skutočnosti sú pravdivé) urobí oznámenie príslušnému orgánu, napríklad polícii, prokuratúre, Úradu na ochranu oznamovateľov protispoločenskej činnosti (ďalej „úrad“) alebo zamestnávateľovi. Predmetom oznámenia môže byť mimo iné aj korupčné správanie. Zamestnanec je chránený pred neoprávneným postihom v pracovnoprávných vzťahoch úradu. Tento, do určitej miery, bude viesť pomôcť aj osobám, ktoré nie sú v zamestnaneckom vzťahu,

napríklad živnostníkom a sú postihovaní výkonom verejnej moci v súvislosti s podaným oznámením. Úrad takýto postih preskúma a ak je to potrebné, vyzve orgán verejnej moci, aby prijal opatrenia na nápravu. Problematiku rieši zákon o ochrane oznamovateľov protispoločenskej činnosti.

Viete aký rozdiel je medzi darom a úplatkom?

Úplatok na rozdiel od daru sa dáva tajne. Existuje očakávanie konkrétnej protihodnoty, hodnota úplatku je obvykle vyčísliteľná a primeraná tejto protihodnote, obdarovaný má spôsobilosť ovplyvniť chod určitých procesov. V prípade daru, jeho hodnota nie je podstatná, je to prejav priateľstva a neočakáva sa ani žiadna protislužba.

Úplatkom môže byť: vec hnutelná (napr. peniaze, auto, šperk) alebo nehnuteľná (napr. pozemok, byt, nebytový priestor); plnenie majetkovej povahy (napr. oprava domu, prenajatie bytu za zvýhodnenú cenu); plnenie nemajetkovej povahy (napr. prednostné vybavenie stavebného povolenia).

Shavkat TURAPOV, Uzbekistan

Viete, že neoznámenie korupcie je trestné?

Povinnosť oznamovať korupciu je uložená v ustanovení § 340 ods. 1 Trestného zákona, podmienkou však je, aby sa občan hodnoverným spôsobom dozvedel o tom, že bol spáchaný niektorý z trestných činov korupcie. V súčasnosti je trestné nielen neoznámenie trestného činu korupcie, ale aj jeho neprekazenie. Ustanovenie § 341 ods. 1 Trestného zákona ukladá povinnosť oznámiť orgánom činným v trestnom konaní prípravu niektorého z trestných činov korupcie.

Viete ako postupovať, keď chcete oznámiť korupciu?

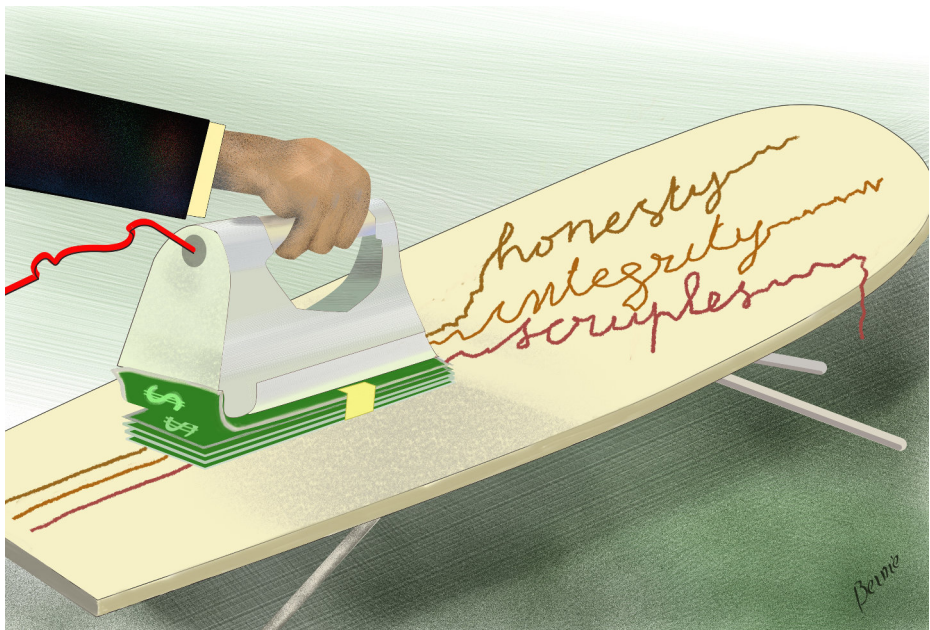
Trestné stíhanie korupcie majú v rukách výlučne štátne orgány. Občania preto nemôžu podávať priamo na páchatelov žalobu, ale môžu polícii a prokuratúre oznamovať svoje podozrenia. Občan tak môže urobiť ústne na ktoromkoľvek útvere polície alebo na prokuratúre, či písomne. Pri ústnom oznámení musí príslušný pracovník spísať zápisnicu, ktorú občan podpíše. Písomné oznámenie nemá presne určenú formu. Stačí pravdivo a čo najpresnejšie opísať skutok. K podaniu môžu občania pripojiť aj rôzne dôkazy (listinné - ich fotokópie). Takéto podanie možno nazvať „Podnet na začatie trestného konania“ alebo „Oznámenie o skutočnostiach nasvedčujúcich tomu, že bol spáchaný trestný čin“. Oznamovateľ trestného činu nemusí uviesť svoje identifikačné údaje (meno, adresu trvalého pobytu, číslo telefónu a pod.), ale pre orgány činné v trestnom konaní má neanonymné oznámenie väčší význam. Ak z anonymného oznámenia vyplývajú konkrétne poznatky, polícia je povinná vybavovať aj takéto podanie.

Ak má svedok obavy, že by bol oznámením jeho totožnosti ohrozený jeho život alebo zdravie alebo jemu blízkej osobe, nemusia sa jeho údaje v spise uvádzať. O tom, či sú tieto obavy opodstatnené, rozhodne prokurátor.

Niektorí oznamovatelia majú obavy z prípadných právnych následkov, ak sa podozrivému nepodarí preukázať vinu. Ak si oznamovateľ preukázateľne vymýšľal a klamal, môže skutočne na súde skončiť on. Aj

krivé obvinenie podľa ustanovenia § 345 Trestného zákona je totiž trestné. Ak boli uvedené iba pravdivé skutočnosti, nemá sa oznamovateľ čoho báť.

Naopak, pri trestných činoch nepriamej korupcie a podplácania je možné vyhnúť sa trestnosti, ak páchatel úplatok poskytol alebo sľúbil len preto, že bol o to požiadaný a urobil o tom dobrovoľne bez odkladu oznámenie orgánu činnému v trestnom konaní. Ide o ustanovenie § 86 ods.1 písm. g) Trestného zákona, tzv. účinná ľútosť, ktoré zaručuje beztrestnosť v prípade, ak občan sľúbil dať alebo dal úplatok, pretože bol o to požiadaný.

Bernard BOUTON, France

Viete, ako sa správať pri stretnutí s korupciou?

Každý občan má podľa Trestného zákona povinnosť oznamovať trestné činy korupcie. Najlepším „liekom“ je prevencia. Ponúkame prípady z bežného života:

Ak idem niečo vybavovať na úrad či do podobného prostredia a na základe skúseností alebo z počutia mám obavu, že by som sa mohol stretnúť s korupciou, zoberiem si so sebou na vybavovanie nejakého známeho, pretože väčšina ľudí stratí chuť na korupciu, ak je prítomný svedok.

To isté platí aj naopak, ak očakávam napríklad ako zamestnanec úradu stretnutie s ľuďmi náchylnými na korupciu, priberiem do rozhovoru s nimi kolegu, alebo si ho zavolám až počas rozhovoru, ak mám dojem, že sa rozhovor vyvíja nepriaznivým smerom. Môžem aj oznámiť, že si hovor budem nahrávať (napr. na mobil, ktorý otvorene položím na stôl). Takto získaný rozhovor bude slúžiť na moju ochranu a zamedzí aj prípadnému korupčnému správaniu iného.

Čo však robiť v takom prípade, keď mi niekto už ponúkne úplatok alebo ho odo mňa začne žiadať? Do úvahy prichádzajú tieto situácie: ešte v zárodku, kedy nie je úplne zrejmé o čo „korupčníkovi“ ide, rázne preruším rozhovor a odídem; alebo pokojne si ho vypočujem, v žiadnom prípade mu nič nesľubím, dohodnem si s ním ďalšie stretnutie a následne sa skontaktujem s príslušnými policajnými orgánmi, ktoré ma poučia o ďalšom postupe.

Radšej nič nepodnikám na vlastnú päsť, pretože v trestnom konaní by nezákonne získané dôkazy mohli byť neprípustné.

Vo verejnosti sa nezriedka vyskytuje názor, že oznámiť korupciu nemá žiadny význam, pretože sa to aj tak nedokáže a oznamovateľ si starosti narobí iba sám sebe. Pravda je však taká, že ak sa o korupčnom správaní dozvie polícia v čase, kedy aktívne prebieha, je pravdepodobnosť získania kvalitných dôkazov neporovnateľne vyššia, ako keď sa o korupcii dozvie až vtedy, keď už je po všetkom. Neskorá ľútosť alebo hnev na skorumpovaného úradníka už nie je ani dôvodom na zánik trestnosti voči oznamovateľovi v rámci účinnej ľútosť a šanca domôcť sa spravodlivosti výrazne klesá. Stále existujú možnosti vyhnúť sa prípadnému trestu prostredníctvom inštitútu spolupracujúceho obvineného, ktorý sa významnou mierou podieľal na objasnení korupcie. Tu však odporúčame, poraďte sa s odborníkmi.

Nikola HENDRICKX, Belgium

Viete na aké inštitúcie sa môžete obrátiť ak sa stretnete s korupciou?

Prezídium Policajného zboru – Národná kriminálna agentúra
(NAKA)

www.minv.sk

Adresa pre poštové zásielky:

Ministerstvo vnútra SR

Prezídium Policajného zboru
národná kriminálna agentúra

Pribinova 2, 812 72 Bratislava

e-mail: naka@minv.sk

Národná protikorupčná jednotka - kontakty:

expozitúra Bratislava Račianska 45, 812 72 Bratislava 09610 56371	expozitúra Západ Osvaldova 1, 949 01 Nitra 096130 6601
expozitúra Stred Partizánska cesta 106, 974 64 Banská Bystrica 096160 6601	expozitúra Východ Rastislavova 69, 040 01 Košice 09619 66001

V prípade podozrenia na korupciu páchanú príslušníkmi Policajného zboru:

Úrad inšpekčnej služby

Mlynské Nivy 61, 821 05 Bratislava 2
0961 0 43851

Adresa pre poštové zásielky:

Úrad inšpekčnej služby
Pribinova 2, 812 72 Bratislava

Úrad špeciálnej prokuratúry Generálnej prokuratúry SR

Štúrova 2
812 85 Bratislava
antikorupčná linka: 02/208 37 444
e-mail: korupcia@genpro.gov.sk
www.genpro.gov.sk

Úrad vlády SR

odbor prevencie korupcie
Námestie slobody 1
813 70 Bratislava 1
antikorupčná linka: 0800 111 001
e-mail: bpk@vlada.gov.sk

Viac informácií nájdete na internetovej stránke Úradu vlády SR
www.bojprotikorupcii.vlada.gov.sk

Krzysztof Grzondziel , Pol'sko